

Prof. zw. dr hab. Ewa Komorowska
Instytut Filologii Słowiańskiej
Uniwersytetu Szczecińskiego

Szczecin, 2 lipca 2015 r.

Ocena dorobku naukowego dr Barbary Rodziewicz
w przewodzie habilitacyjnym wszczętym przez **Radę Naukową**
Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego

Dr Barbara Rodziewicz jest absolwentką dwóch specjalności filologicznych: rosyjskiej i germańskiej na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Szczecińskiego. Od 1993 roku do chwili obecnej jest zatrudniona w Uniwersytecie Szczecińskim, początkowo w Zakładzie Języków i Kultur Słowiańskich, a następnie Zakładzie Teorii i Praktyki Komunikacji Obcojęzycznej i Glottodydaktyki Instytutu Filologii Rosyjskiej US. W Uniwersytecie Szczecińskim dr Barbara Rodziewicz przeszła różne stopnie awansu naukowego począwszy od stanowiska asystenta, poprzez starszego asystenta, aż do adiunkta.

1. Rozwój naukowy dr Barbary Rodziewicz przed uzyskaniem stopnia doktora nauk humanistycznych

Dr Barbara Rodziewicz już podczas studiów rusycystycznych dała się poznać jako sumienna studentka osiągająca bardzo dobre wyniki w nauce. Pracę magisterską z zakresu leksyki i frazeologii rosyjskiej przygotowała pod kierunkiem prof. dr. hab. Edwarda Siekierzyckiego. W 1991 roku w Instytucie Filologii Słowiańskiej US uzyskuje tytuł magistra filologii rosyjskiej.

W okresie od ukończenia studiów rusycystycznych do uzyskania kolejnego stopnia magisterskiego, tym razem filologii germańskiej, zainteresowania naukowe dr Barbary Rodziewicz koncentrowały się wokół problematyki słowotwórstwa rosyjskiego, niemieckiego i polskiego w aspekcie konfrontacji językowej. Szczególne miejsce w badaniach zajęły rzeczowniki, a zwłaszcza neologizmy słowotwórcze. Problematyka ta znalazła odzwierciedlenie zarówno w referatach, wygłaszanych przez Barbarę Rodziewicz na międzynarodowych konferencjach naukowych, jak i w publikowanych artykułach w języku polskim, rosyjskim czy niemieckim.

Przygotowanie kolejnej pracy magisterskiej ukierunkowało badania dr Barbary Rodziewicz na zagadnienia frazeologiczne, również w konfrontacji trzech języków: polskiego, niemieckiego i rosyjskiego. Dr Barbara Rodziewicz skupiła się na analizie grupy frazeologizmów z komponentem animalistycznym. Rezultaty prowadzonych badań Językoznawczyni niejednokrotnie przedstawiała na międzynarodowych konferencjach naukowych. Dociekania naukowe w kręgu wspomnianej problematyki doprowadziły Barbarę Rodziewicz do przygotowania obszernej monografii doktorskiej na temat *Frazemy komparatywne z komponentem zoonimicznym w języku polskim, rosyjskim i niemieckim* przygotowanej pod kierunkiem prof. zw. dr. hab. Jerzego Kaliszana. W 2003 roku Barbara Rodziewicz uzyskuje na Wydziale Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa.

2. Rozwój naukowy dr Barbary Rodziewicz po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych

A) Międzynarodowe i krajowe projekty naukowe

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych zauważa się znaczny rozwój naukowy i naukowo-organizacyjny dr Barbary Rodziewicz. Centralne w nim miejsce zajmuje uczestnictwo (we współpracy z dr. hab. Romanem Gawarkiewiczem i dr Izabelą Pietrzyk) w projekcie naukowych z profesorem Natalią Ufimcewą i profesorem Jewgienijem Tarasowem z Katedry Psycholingwistyki Rosyjskiej Akademii Nauk w Moskwie. Celem międzynarodowego projektu było opracowanie asocjacyjnego teaurusu współczesnych języków słowiańskich (rosyjskiego, białoruskiego, bułgarskiego, ukraińskiego czy serbskiego). Projekt badawczy obejmował przeprowadzenie eksperymentu lingwistycznego wśród 500 studentów różnych kierunków i specjalności, kształcących się w szczecińskich szkołach wyższych. Istotą projektu było opisanie reakcji asocjacyjnych na wyróżnione słowa-bodźce. Dzięki uzyskanym wynikom (ok. 50 000 reakcji werbalnych) autorzy projektu opracowali pola asocjacyjne słów-bodźców. Efektem wydawniczym projektu stał się *Polski słownik asocjacyjny z suplementem*. Słownik jest dwuczęściowy: pierwszą część stanowi zasadniczy słownik, będący rejestracją reakcji werbalnych na słowa-bodźce wraz z zasygnalizowaniem frekwencji ich występowania, drugą zaś część stanowi suplement, który stał się znaczącym naukowym dopełnieniem słownika. Suplement zawiera szczegółową analizę poszczególnych pól asocjacyjnych, przeprowadzoną przez autorów słownika, w tym znaczny w niej udział dr Barbary Rodziewicz. Kompozycję słownika i jego zawartość oceniam wysoko. Słownik jest cenną „cegiełką” wniesioną przez szczeciński zespół do badań

wartościowania świata przez współczesnych użytkowników języka polskiego w konfrontacji z innymi grupami etnicznymi. Niewątpliwie słownik znalazł już swoje znaczące miejsce w pracach lingwistycznych.

Kolejnym projektem badawczym, w którym uczestniczyła dr Barbara Rodziewicz jest projekt leksykograficzny dotyczący pojęć literackich. Projekt ma charakter pracy konfrontatywnej czterech języków: polskiego, czeskiego, rosyjskiego i ukraińskiego i powstał we współpracy z dr hab. Marzanną Kuczyńską, dr hab. Anną Horniatko-Szumilowicz i dr Klaudią Koczur. Efektem wydawniczym projektu był *Polsko-czesko-rosyjsko-ukraiński słownik pojęć literackich*. Słownik zawiera 2000 haseł, podstawowych terminów dyscyplin literaturoznawczych: historii literatury, teorii literatury i krytyki literackiej, jak również zawiera podstawowe pojęcia z zakresu lingwistyki, estetyki, nauki o sztuce, księgoznawstwa itd. Słownik stanowi wartość zarówno dla naukowców, jak i doskonałą pomoc dla studentów-filologów.

Warto podkreślić, że obydwie projekty leksykograficzne zostały wysoko ocenione przez Komitet Badań Naukowych poprzez przydzielenie grantów finansowych na ich realizację.

Ponadto dr Barbara Rodziewicz uczestniczyła w międzynarodowych badaniach naukowych w ramach badań statutowych, prowadzonych we współpracy z Uniwersytetem w Rostoku, a także w ramach Programu Współpracy Przygranicznej PHARE, współdziałając z Instytutem Sławistyki Uniwersytetu w Greifswaldzie, dr Barbara Rodziewicz była kierownikiem projektu *Obraz wartości w świadomości językowej Polaków, Rosjan i Niemców*.

B) Monografie i artykuły

Dorobek naukowy dr Barbary Rodziewicz jest znaczący i obejmuje on dwie monografie (w tym monografia będąca poszerzoną rozprawą doktorską i monografia przedstawiona jako podstawa procesu habilitacyjnego), dwie współredakcje naukowe, dwa opracowania leksykograficzne (we współautorstwie), 43 artykuły naukowe.

Po wydaniu *Polskiego słownika asocjacyjnego* dociekania naukowe dr Barbary Rodziewicz dotyczą wpływu języka na postrzeganie i konceptualizację rzeczywistości w aspekcie konfrontacji językowej: polsko-rosyjskiej, rosyjsko-niemieckiej czy polsko-rosyjsko-niemieckiej (rzadziej polsko-ukraińskiej). Innymi słowy, badaczka koncentruje swoje badania na trzech zróżnicowanych etnicznie kulturach: polskiej, rosyjskiej i niemieckiej w kontekście opisu mechanizmów kształtujących świadomość językową przedstawicieli trzech wyróżnionych języków. W pierwszym okresie badań analizie poddany został materiał

językowy wyekscerpowany z *Polskiego słownika asocjacyjnego*, a rozpatrywany z różnych punktów widzenia. Te wieloaspektowe dociekania lingwistyczne znalazły odzwierciedlenie w licznych artykułach, między innymi, *Koncept dobra w językowym obrazie świata Polaków i Rosjan wczoraj i dziś*, *Konceptualizacja życia w językowym obrazie Polaków i Rosjan czy Konotacje tanatologiczne w językowej świadomości Polaków i Rosjan*, jak również poruszane były zagadnienia mentalności, świata czy intelektu. Osobną grupę tematyczną tworzą artykuły, które wprowadzie nawiązują do przyjętej przez Barbarę Rodziewicz metodologii opisu, lecz obejmują wyodrębnioną tematycznie grupę zagadnień dotycząca płci i stereotypów narodowych. W tym kontekście Habilitantka wygłasza referaty i przygotowuje artykuły omawiające szczegółowe zagadnienia typu: rodzina, mąż i żona w obrazach świadomości Polaków i Rosjan, jak również trójkąt małżeński i wynikające stąd socjologiczne, psychologiczne i językowe konotacje w świadomości społeczeństwa polskiego i rosyjskiego. Autorka zwraca uwagę na kontrast pomiędzy ukształtowanymi historycznie i społecznie stereotypami, a zmieniającą się rzeczywistością i stanem mentalnościowym nowego pokolenia. Stopniowo Habilitantka wkracza w zagadnienia aksjologiczne, zastanawiając się w swoich artykułach nad wybranymi wartościami takimi, jak: bezpieczeństwo, dobro, demokracja w świadomości Polaków, Rosjan i Niemców.

Wieloletnie badania naukowe poparte przemyśleniami o charakterze kulturowo-językowym wskazały Habilitantce drogę do wielopłaszczyznowego opisu świata wartości, który znalazł swoje odzwierciedlenie w monografii: *Wartości. Polacy – Rosjanie – Niemcy*. Monografia swym zasięgiem tematycznym obejmuje zagadnienia aksjologiczne na pograniczu kultur i języków rozpatrywane zarówno z perspektywy lingwistycznej, jak i socjologicznej i psychologicznej. Celem pracy, jak pisze autorka, „jest określenie treści i hierarchicznego porządku wartości składających się na świadomość językową Polaków, Rosjan i Niemców, a także wyjawienie aksjologicznego jądra w systemie ich wartości oraz kryjących się za nim postaw i preferencji aksjologicznych”. Monografia składa się z dziewięciu rozdziałów, w tym wstępnego rozdziału teoretycznego, kolejnego rozdziału metodologicznego i siedmiu rozdziałów analitycznych, wstępu, zakończenia, bibliografii oraz aneksu w postaci dwunastu tablic. Wstępny rozdział teoretyczny stanowi wprowadzenie w zagadnienia aksjologiczne, w którym Habilitantka wskazuje i omawia prace naukowe stanowiące grunt badań aksjologicznych i w ujęciu interdyscyplinarnym definiuje pojęcie *wartość*. Warte podkreślenia jest, że językoznawczyni nie ogranicza swych opisów do źródeł polskich, rosyjskich czy niemieckich, lecz sięga również do artykułów i monografii anglojęzycznych, które, jej zdaniem, mają znaczący wpływ na rozwój aksjologii. Wybrane

konceptje aksjologiczne autorka uzupełnia i rozwija dla potrzeb materiału w dalszych częściach monografii. Przeprowadzony przegląd badań i koncepcji badawczych z zakresu aksjologii, lingwistyki kulturowej czy etnolingwistyki prowadzi Habilitantkę do przedstawieniu rozumienia terminu *wartościowanie* według różnych koncepcji badawczych. Autorka słusznie zauważa, że wartościowanie w aspekcie lingwistycznym jest nieodłącznie powiązane z rzeczywistością pozajęzykową, a wykładnikiem wartościowania jest język, który właśnie odzwierciedla tę rzeczywistość, poddając ją równocześnie ocenie. W kolejnym rozdziale – metodologicznym – Autorka przedstawia przyjętą w pracy metodologię opisu oraz wskazuje na główne założenia i cele pracy. W rozdziale tym Habilitantka szczegółowo opisuje test skojarzeniowy, będący postawą gromadzenia materiału badawczego. W przeprowadzonym przez dr Barbarę Rodziewicz eksperymencie lingwistycznym badani otrzymali dwa zadania. Pierwsze polegało na zapisaniu nieukierunkowanej swobodnej reakcji pierwszego przychodzącego na myśl słowa lub wyrażenia po przeczytaniu słowa-bodźca. Drugie zaś polegało na wybraniu z przedłożonej listy bodźców słów oznaczających najbardziej i najmniej ważne pojęcia, wpływające na orientacje życiowe ankietowanych i kształtujące ich styl życia. Językoznawczyni dla potrzeb eksperymentu skonstruowała ankietę zawierającą nazwy wartości. Do szczegółowej analizy wybrała w trzech językach (polskim, rosyjskim, niemieckim) piętnaście słów-bodźców takich, jak: BÓG, DEMOKRACJA, GODNOŚĆ, MIŁOŚĆ, PATRIOTYZM, PIĘKNO, PRACA, RODZINA, SPRAWIEDLIWOŚĆ, SUKCES, SZCZĘŚCIE, TOLERANCJA, TRADYCJA, WOLNOŚĆ, ŻYCIE. Dokonany wybór uwzględnia kilka typów wartości. Są nimi wartości: społeczne, moralne, estetyczne, transcendentne, odczuciowe, prestiżowe i witalne. Eksperyment przeprowadzono w latach 2010-2011, objęto nim grupę 1500 osób w wieku 18-25 lat, po 500 Polaków, Rosjan i Niemców, w jednakowej liczbie kobiet i mężczyzn. Byli to studenci różnych uczelni i kierunków studiów (filologii, filozofii, historii, pedagogiki, dziennikarstwa, prawa, medycyny, informatyki itd.). Różnorodny pod względem reprezentowanych dyscyplin studiów dobór respondentów jest, moim zdaniem, słusznym założeniem eksperymentu, gdyż pozwala on szeroko opisać postrzegany przez młodzież system wartości. Niewątpliwie udział w eksperymencie studentów z wschodnich, środkowych i zachodnich obszarów językowo-kulturowych sprzyja kontrastowaniu materiału i poszukiwaniu wspólnoty wartości.

Chciałabym pochwalić Habilitantkę za rzetelny materiał badawczy, zdobyty drogą eksperymentu, bogaty treściowo i różnorodny tematycznie. Wyniki uzyskane na podstawie tak bogatego materiału stanowią wiarygodne źródło badań naukowych.

W rozdziale drugim wzbudziło moje zainteresowanie opracowanie słownika odwrotnego wartości, w którym zgromadzono materiał językowy w odwróconym układzie od reakcji do słowa-bodźca oraz sporządzono na bazie jego danych wykazu słów tworzących aksjologiczne jądro świadomości językowej Polaków, Rosjan i Niemców.

Zasadniczą część monografii stanowią rozdziały II-IX, w których Językoznawczynie przedstawia szczegółowe wyniki badań i charakteryzuje wybrane koncepty aksjologiczne. W poszczególnych podrozdziałach według ustalonego szablonu opisu przedstawiane są koncepty na tle semantyczno-kulturowym. Autorka słusznie koncentruje opisywane wartości w wyróżnionych grupach wartościujących, tj. w grupie wartości społecznych omawia: rodzinę, pracę, tolerancję, wolność, tradycję, demokrację, patriotyzm; estetycznych: piękno; moralnych: godność, sprawiedliwość, miłość; transcendentnych: Boga; odczuwalnych: szczęście; prestiżowych: sukces; witalnych: życie. Ze względu na fakt, że nie mam zastrzeżeń do prowadzonych interpretacji, a wręcz uważam je za bardzo wnikliwe nie omawiam ich szczegółowo. Chciałabym jedynie zasygnalizować podstawową wartość analizowanego materiału. Podoba mi się sposób interpretacji poszczególnych konceptów, oparty o bogaty materiał kulturowy, mentalnościowy czy historyczny, dający opis rzeczywistej oceny danej wartości w świadomości młodych ludzi trzech grup etnicznych połączony z materiałem faktycznym, stanowiącym omówienie wyników badań. Warte podkreślenia są wyrazisty i konsekwentny w interpretacji układ pracy i logiczny opis poszczególnych konceptów oraz przystępny język opisu, co ma ogromne znaczenie w popularyzacji pracy naukowej w społeczeństwie. Nie bez znaczenia w interpretacji są również odniesienia do ukształtowanej na przestrzeni lat świadomości narodów, ich ograniczeń społeczno-politycznych czy swobody wypowiedzi, co w dużym stopniu kształtuje zminimalizowanie bądź poszerzenie opisu analizowanych konceptów (patrz koncept: tolerancja, Bóg, demokracja, wolność itd.). Dodatkowo, chciałabym podkreślić cenny materiał zgrupowany w suplementie w dziesięciu tablicach, który jest z jednej strony drobiazgowym podsumowaniem materiału, z drugiej zaś strony stanowi znakomity materiał do prowadzenia szeroko rozumianego dialogu wzajemnego zrozumienia trzech kultur: polskiej, rosyjskiej i niemieckiej w świetle wypowiedzi respondentów na temat wartości i ich oceny.

Reasumując, monografia, w mojej ocenie, jest doskonałym studium na temat wartościowania, dopracowanym metodologicznie w najdrobniejszych szczegółach. Na podkreślenie zasługuje wielopoziomowość opisu, przejawiająca się w interdyscyplinarnym spojrzeniu na materiał językowy, a zatem nie tylko poprzez treści lingwistyczne, ale również kulturowe, historyczne, socjologiczne, psychologiczne czy filozoficzne. Tym samym

monografia stanowi kompendium wiedzy na temat wartości i wartościowaniu trzech grup etnicznych: polskiej, rosyjskiej i niemieckiej. Monografia swym zakresem tematycznym i żywym potokiem lingwistycznym otwiera drogę do dalszych badań w tym zakresie i niewątpliwie jest głosem w dyskusji o wartościowaniu na pograniczu różnych kultur i języków współczesnej Europy. Całe zaś dokonanie Barbary Rodziewicz oceniam bardzo wysoko pod względem metodologicznym, logiki i konsekwencji opisu, nowatorstwa interpretacji oraz szerokiej wartości poznawczej.

Warto nadmienić, że w dorobku naukowym dr Barbary Rodziewicz znajduje się również szereg prac z innego obszaru badań, jakim jest frazeologia porównawcza i paremiologia. Problematyka ta przewija się w całym okresie pracy badawczej językoznawczynie. Szczególną uwagę zwraca dr Barbara Rodziewicz na zagadnienia typu: związki komparatywne z komponentem animalistycznym w zasobach frazeologicznych trzech języków: polskiego, rosyjskiego i niemieckiego; frazeologizmy z komponentem *szczęście* w aspekcie konfrontatywnym czy wykorzystanie związków frazeologicznych w rosyjskojęzycznych tekstach użytkowych. We wszystkich tych pracach, pomimo zasadniczego trzonu frazeologicznego, zauważa się szeroką tendencję opisu materiału poprzez konfrontowanie zjawisk językowych z aspektami kulturowo-społecznymi i historycznymi. Warto zasygnalizować połączenie w pracach frazeologicznych dr Barbary Rodziewicz zagadnień lingwistycznych z interpretacją wybranych konceptów, co znalazło odzwierciedlenie w następujących artykułach: *Представление о мужчине – отце и сыне в русской и польской фразеологии* oraz *Фразеологические трансформы в новых лингвистических источниках*.

3. Dydaktyka uniwersytecka

Dr Barbara Rodziewicz jest cenionym przez studentów nauczycielem akademickim, o czym, niewątpliwie, świadczą wysokie oceny studentów w ankietach ewaluacyjnych. Studenci podkreślają sumienność dr Barbary Rodziewicz w przygotowaniu zajęć, jej umiejętności w zakresie jasnego wykładu trudnych zagadnień gramatycznych oraz stosowanie nowoczesnych technik w celu ułatwienia przyswajania nowego materiału. Dr Barbara Rodziewicz prowadzi szeroki wachlarz przedmiotów począwszy od zajęć praktycznych z języka rosyjskiego i niemieckiego, poprzez zajęcia z gramatyki praktycznej i opisowej, aż po specjalistyczne wykłady z zakresu komunikacji międzykulturowej, etnolingwistyki czy leksykologii w ujęciu kognitywnym. Dzięki swej perfekcyjnej znajomości języków:

rosyjskiego i niemieckiego dr Barbara Rodziewicz pracuje nie tylko na specjalności rusycystyka, lecz również rusycystyka z germanistyką.

PODSUMOWANIE:

Moja ogólna ocena dorobku naukowego i organizacyjno-naukowego **dr Barbary Rodziewicz** jest jednoznacznie **pozytywna i wysoka**. Zdecydowały o tym następujące przesłanki:

1) Dorobek naukowy

Dorobek naukowy dr Barbary Rodziewicz obejmuje dwie monografie, dwa opracowania leksykograficzne (we współautorstwie), 43 artykuły naukowe (spośród nich do oceny w związku z postępowaniem habilitacyjnym przedłożono 19 publikacji).

2) Wysoki poziom merytoryczny prac i dociekliwość badawcza Habilitantki

Wszystkie prace dr Barbary Rodziewicz są na wysokim poziomie merytorycznym, precyzyjne pod względem metodologicznym, poparte szerokimi badaniami empirycznymi, przemyślane i solidnie dopracowane. Godny podkreślenia jest fakt, że artykuły publikowane są w różnych językach obcych i nie tylko we własnym wydawnictwie uczelnianym, ale również w innych krajowych ośrodkach akademickich czy wysoko cenionych tomach cyklicznych.

3) Istotna aktywność naukowa Habilitantki.

Na uznanie zasługuje umiejętność pracy zespołowej dr Barbary Rodziewicz i jej udział w licznych zespołach badawczych o różnorodnej tematyce badań. Np.: udział w pracach zespołu międzynarodowego we współpracy z profesorem Natalią Ufimcewą i profesorem Jewgienijem Tarasowem z Katedry Psycholingwistyki Rosyjskiej Akademii Nauk w Moskwie czy w opracowywaniu *Polsko-czesko-rosyjsko-ukraińskiego słownika*.

4) Zaangażowane w działalność naukowo-organizacyjną

Dr Barbara Rodziewicz brała udział w 29. konferencjach naukowych, w większości międzynarodowych, w tym zagranicznych (w Belgii, Czechach, Rosji, na Ukrainie). Nadto dr Barbara Rodziewicz jest stałym członkiem Komitetów Organizacyjnych dwóch cyklicznych międzynarodowych konferencji naukowych: Słowo-Tekst-Czas i Homo Communicus, jak również aktywnie uczestniczy w działalności naukowo-organizacyjnej Instytutu Filologii Słowiańskiej skierowanej do ośrodków slawistycznych w Polsce, Rosji i Niemczech.

Konkluzja końcowa

Biorąc pod uwagę całokształt działalności naukowej i naukowo-organizacyjnej **dr Barbary Rodziewicz**, jej aktywny udział w licznych zespołach naukowych i projektach badawczych, jak również znaczące metodologiczne i poznawczo publikacje naukowe, stawiam wniosek o nadanie **Pani Doktor Barbarze Rodziewicz stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa.**

DZIEKAN
Wydziału Filologicznego
prof. dr hab. Ewa Komorowska